

Львівська есперантура*

Для радості і задля користі нам на дітях та внуках галицького красною письменства Природа не відпочиває! Це можна простежити на генеалогії багатьох прогресивних львівських родин минулого століття, зокрема, це стосується історії родини Волощаків-Ваньо.

Ізидора Ваньо (1897-1994), бабуся нашого львівського колеги Юрія Волощака, знавчиня італійської, німецької, французької та польської мов, на професійному рівні володіла ще й есперанто. А в 1912 році в групі чотирьох львів'ян взяла участь у роботі Другого всесвітнього конгресу есперантистів у Кракові. Будучи непересічною особистістю, Ізидора свідомо прирекла себе на шлях української діячки, – з 1914-го по 1918-ий роки вона працювала друкаркою в Управі Січових Стрільців у Львові, згодом у Кам'янці-Подільському в уряді ЗУНР, а також у громадських організаціях Західної України «Ліга оборони прав людини» та «Народний фронт». Була і в польській тюрмі, як без того!

Згодом Ізидора стала нареченою – «очима» для свого обранця Андрія Волощака (1890-1973 рр.), котрий в австрійському війську воював у українському підрозділі на східному фронті, де у 1914 р. був поранений російською кулею в обличчя і втратив зір. Із військовим званням капрала Андрій розпочав своє довготривале лікування по Європах і своє нове літературне життя, обравши долю поета. Сліпого поета у часи політичних пертурбацій, коли Львів переходив із рук в руки різних ворожих армій. У листопаді 1924-го р. Ізидора та Андрій побралися, в них було четверо дітей. Софія (Мирося), Ігор, Ярослав та Зоряна. Ярослав у майбутньому стане батьком Юрія і Тараса Волощаків.

Ізидора та Андрій були знаними українськими діячами в житті Галичини, відзначилися і в літературній царині. У цій книзі читач матиме змогу побачити світліни їхніх творчих здобутків.

* Есперантура – від слова «есперанто»

Бо хоч і писав оте все Андрій, але як же без «очей» своєї вірної Ізидори! Без її натхнення і віри!

Юр Волощак, він так любить себе величати, внук Ізидори та Андрія (та ще й зовні з обличчя дуже подібний до свого діда!), пішов стопами своєї відомої сім'ї. Нерозривно пов'язав свою творчу літературно-мистецьку дійовість (не люблю слова «діяльність») із громадською. Коли він встигав писати, бо постійно щось пише, – загадка! Будучи архітектором за фахом, працював у реставраційних майстернях від інституту «Укрпроектреставрація». У списку Ужгородський, Середнянський, Виноградівський, Мукачівський, Свіржський і Дубнівський зámки, історичні квартали в Івано-Франківську, Коломиї, Львові, реконструкція храмів у Галичі, Шевченковому, Рогатині, Липівці, Струсові, Бучачі, ряду дерев'яних церков у Карпатах і на сході України, реставрація львівських інтер'єрів палацу Сапігів на Коперника, Львівського Університету ім. Франка, колишньої Торгово-Промислової палати на пр.Шевченка.

У 1984 році за проєкт реставрації історичного промислового комплексу «Гута заліза 1810 р.» у всесоюзному конкурсі одержав диплом 2 ступеня за кращий проєкт року. Також пробував себе як професійний археолог на розкопках у Галичі (там і сама короткочасно брала участь «лопатницею» землі), Звенигороді, Підлютому та Уричі (де також майже пів року «копала історію» в експедиції Михайла Рожка, тому й говорила-каламбурила всюди: «В Уричі ведуться рожкопки»).

А також у творчий список увійшли інтер'єри дитячих садків, шкіл, ресторанів, кафе, офісів і малих форм у Львові, Кам'янці-Подільському, Городку і на Закарпатті. Юр Волощак брав участь у конкурсах на проєкти пам'ятників Т. Шевченкові, а також «Борцям за волю України Січовим стрільцям», який постав у Городку.

А ще Юр Волощак – вогнений Перелесник, що не сидить на місці, душа будь-якого товариства, – звів до купи, перезнайомив між собою добру третину всіх неординарних людей Львова. Такий собі вогонь, що запалив одну групу однодумців на якусь важливу толоку, а потім вже й друга, третя, і несть їм ліку груп небайдужих творчих соратників включилися з його подачі і потягнули спільну справу. Він заводив людей, а далі вони вже

БІОГРАФІЧНЕ

ІЗИДОРА ВОЛОЦАК (ВАНЬО)

Певно, я любив її найбільше. Обличчям трохи вдався в неї. Такий самий довгий горбатий лемківський ніс, впадина на перенісці, похилі брови, розріз очей, потужні надбрівні дуги. В неї була широка тонкогуба усмішка.

На дитячих фото я схожий на її рідного брата Івася Ваньо, що згинув як січовий стрілець у Львові в листопаді 1918 року п'ятнадцятирічним.

Ізидора Ваньо, приблизно 1911 р.

Бабця казала, що чим довший ніс, тим більша інтелекція. Коси заплітала кружка довкола голови або двома колами з боків. Вбиралася переважно однотонно в темно-синє, темно-зелене, чорне, коричневе. Замолоду любила ходити в білому і кремовому.

Бабця пам'ятала масу німецьких, латинських, польських приповідок. Дещо з того запам'ятав. «QUOD LICET JOVI NON LICET BOVI», «Кво ліцет бові, нон ліцет йові», «Omnia mea mecum porto», «Пер аспера ад астра», «Од пшибитку глоба не болі», «Квецень – плецень, бо пше-

плята, трохе зіми, трохе лята», «Екс нігілум» , «Repetitio est mater studiorum» , «Іме глупе на каждом слупе».

На кожен випадок вона мала приповідку, що свідчило про велику оперативну пам'ять і гнучкий розум. Попри те, вона завжди вміла залишатися в тіні діда Андрія. Знала бабця також силу поезії, а ще польських, німецьких, українських народних, січових пісень і романсів. Мала чудовий голос.

Ми з бабцею часом ходили до Стрийського парку, але я її не раз денервував, особливо, коли лазив по горбах і куцах, чи на дерева. Вона кричала «Злазь звідти сейчас же!», і мене вже тоді дивувало, чого це вона цю фразу говорить російською. Вже потім я зрозумів, що це три українські слова «сей час же».

Саме бабця Дора повела мене на урочисте посадження верби Шевченка у Стрийському парку і розповіла про Шевченка. Бабця знала напам'ять усього «Кобзаря» і любила декламувати на вечорах.

Пам'ятаю, як няня Феня Петричкович з Мшанця нарикала на неї як на господиню: «І те не так поставила, і там не витерла», але стиха, так щоби чув тільки я, бо саме Волощаки єдині давали утримання їй і її спаралізованій сестрі Федуні за те, що допомагала варити і доглядати хату і дітей. А на бігус до баби Дори, найсмачніший у Львові, сходилася ціла родина.

Бабця ходила часто до учнів на запрошення шкіл і розповідала про похорони Владислава Козака, Адама Коцка, про те, як вона зустріла Леніна в соляній печері у Велічці в 1912 році, куди їздила на екскурсію з Конгресом есперантистів, на якому була єдиною дівчиною, не те що зі Львова, а й з цілої України, про роботу у шпиталі Червоного Хреста у 1915 році на вул. Міцкевича, де також працювала сестрою Марія Ульянова, про Антифашистський Конгрес у Львові в клубі трамвайників, і про те як дбають про навчання і добробут дітей у радянській Україні. Приходила й до нашої школи №4, де й сама вчилася, коли там була Гімназія сестер Василіянок.

Кмітливі діти, особливо відмінники, брали в бабці телефон, чи адресу.

Одного разу до помешкання задзвонили піонери і сказали, що збирають матеріальну допомогу для бідних дітей В'єтнаму. Бабця, звичайно, дала все, що мала, щось 20 крб., але спитала, з якої вони школи. Вони відповіли, що зі 108. За якийсь час виявилось, що такої школи просто нема.

Феня і бабця Косткова за те її недолюбливали і називали брехункою і безбожницею. Може, через те бабця Косткова жила в себе в сутеренах на Глібова (ріг Драгоманова) і до Волощаків заходила зрідка. Тому багато часу я проводив на Драгоманова. Там я прив'язався до багатьох скромних, але дорогих мені речей – стільців, таборків, кременса, накаслика, фіранок, образів над ліжками, рушників.

В бабці Дори мене найбільше приваблювали бамбукова етажерка, високі жовті з чорними ніжками і карнизами книжкові шафи, журнальний столик на гнутих ніжках у коридорі, низькі

*Кароліна Ваньо, мама Ізидори
в день заручин, 1889 р. в Кракові*

різьблені крісла, велике люстро з мармуровою поличкою, стародавня грецька ваза на левових ногах, картини, білосніжні стрункі кахлеві печі, мосяжні люстри з ланцюгами, коліщатами й противагою і спіжарка з купою таємничих речей, де ми з татом творили священнодійство – друкували фотографії.

Етажерками і шафами з книжками, журналами, газетами, рукописами була заставлена і ціла бабцина (колись моя) мала кімната. Бабця постійно щось друкувала і передруковувала, бо звикла це робити змолоду, ще як працювала секретаркою в управі Січових Стрільців у будинку «Сіль-